

	JOURNAL OF HEALTHCARE MANAGEMENT AND LEADERSHIP (JOHMAL) *** SAĞLIK YÖNETİMİ VE LİDERLİK DERGİSİ	
	E-ISSN: 2667-5838 https://dergipark.org.tr/tr/pub/johmal	Paper Type: Research Paper, Makale Türü: Araştırma Makalesi
Sayı: 1, Nisan 2023	Issue: 1, April 2023	Received Date / Geliş Tarihi: 09.11.2022 Accepted Date / Kabul Tarihi: 02.01.2023
UYGULAMALI DERSLERDE VERİLEN UZAKTAN EĞİTİMİN YAZ DÖNEMİNDEKİ KLİNİK UYGULAMALARA ETKİSİ* ◆◆◆ THE EFFECT OF DISTANCE EDUCATION GIVEN IN APPLIED COURSES ON CLINICAL PRACTICES IN THE SUMMER TERM		
Atıf/ to Cite (APA): Karataş, G. (2023). Uygulamalı Derslerde Verilen Uzaktan Eğitimin Yaz Dönemindeki Klinik Uygulamalara Etkisi, Journal of Healthcare Management and Leadership (Johmal), (1), 14-25.		Gülşen KARATAŞ**
DOI: https://doi.org/10.35345/johmal.1201591		

ÖZ

Araştırma, üniversite öğrencilerine uygulamalı derslerde verilen uzaktan eğitimin yaz staj uygulamalarındaki yeterliliklerine etkisini amaçlamaktadır. Çalışma; Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bir üniversitede Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu 2021-2022 eğitim öğretim yılının Güz Dönemi'nde yapılmıştır. Çalışmanın evreni 250 öğrenciyle oluşturulurken, örnekleme ise; 202 öğrenciyle belirlenmiştir. Tanımlayıcı, nicel ve kesitsel tipte olan çalışma 43 soruluk anket uygulanmasıyla en fazla 10 dakika süre alacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Salgın Sürecinin Eğitime Etkisi anketi anket puanları normal dağılım varsayımını sağladığı için parametrik testlerden; bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi, Bonferoni testi kullanılmıştır. Ankete ilişkin güvenilirlikler Cronbach Alpha ile incelenmiştir. Çalışmada kullanılan Salgın Sürecinin Eğitime Etkisi anketinin Cronbach's Alpha (α) güvenilirlik katsayısı değeri 0,725 bulunmuştur. Anket puanı ile anketin alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Çalışmada öğrencilerin %76,7'si uzaktan eğitimin staj için yeterli olmadığını düşünmektedir ve %66,8'i, uygulamalı derslerde eğitimin uzaktan devam etmesini istememektedir. Çalışmada yüz yüze uygulama yapmayıp, pratik kazanmadan sadece teoride aldıkları bilgilerle yaz stajına çıkan öğrencilerin, sahada aktif uygulamalar konusunda yetersiz ve etkisiz hissettikleri belirtilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci, Sağlık Hizmetleri, Uygulamalı Eğitim, Uzaktan Eğitim.

ABSTRACT

The research aims at the effect of distance education given in applied courses to university students on their proficiency in summer internship applications. Study; Vocational School of Health Services at a university in the Southeastern Anatolia Region of Turkey was held in the Fall Semester of the 2021-2022 academic year. While the study's universe consisted of 250 students, the sample consisted of 202 students. The study, which is descriptive, quantitative and cross-sectional, was carried out to take a maximum of 10 minutes by applying a 43-question questionnaire. As the survey scores of the Impact of the Epidemic Process on Education provide the assumption of normal distribution, it is one of the parametric tests; independent samples t test, one-way analysis of variance (ANOVA) test, Bonferoni test were used. The reliability of the questionnaire was examined with Cronbach Alpha. The Cronbach's Alpha (α) reliability coefficient value of the questionnaire used in the study was found to be 0.725. There is a statistically significant difference between the survey score and the sub-dimension scores of the survey ($p<0.05$). In the study, 76.7% of the students think that distance education is not sufficient for internship, and 66.8% do not want to continue distance education in applied courses. In the study, it is stated that the students who do not practice face-to-face and go to summer internship with only the knowledge they receive in theory without gaining practice feel inadequate and ineffective about active practices in the field.

Keywords: Student, Health Services, Applied Education, Distance Learning.

*Bu çalışma 1.Uluslararası Sağlık Hizmetlerinde Sürdürülebilirlik Kongresi (IHSSC 2021)'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. 31.08.2021 Sayı:22 Kilis 7 Aralık Üniversitesi Etik Kurulu

**Öğr. Gör., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, glnskrts002@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1850-4501

1. GİRİŞ

COVID-19 salgını dünya genelinde yaklaşık 643 milyon vaka ve 6,6 milyon ölüme neden olmuştur (ourworldindata.org). Yaşamın pek çok alanını olumsuz etkileyen bu salgının, eğitim alanını da derinden etkilediği bilinmektedir. Salgın sebebiyle okulların kapatılması, eğitimin ana bileşenleri olan öğrenci, öğretmen, akademisyen ve eğitim sistemini önemli oranda etkilediği açıktır. Günümüzde salgının etkisiyle birlikte ilerleyen teknolojiler sayesinde uzaktan eğitim uygulamaları bir hayli artmıştır. Öğrenciler, uzaktan eğitim uygulamalarında mesleki deneyimlerini kazandıkları için hassas bir konumdadırlar. Bununla birlikte öğrenciler; zaman zaman staj uygulama yerleri veya klinik çalışanlarıyla ilgili sıkıntılar yaşayabilmekte, hatta uygulama becerileri konusunda yanlış ya da eksik uygulama yapabilmektedir. Bu durumlara ek olarak uzaktan eğitimin eklenmesi ile öğrenciler staj uygulamaları sırasında zorluklar yaşayabilmektedir. COVID-19 salgınında daha önceki salgınlarda olduğu gibi var olan durumun yönetilebilmesi için birçok ülkede öncelikle okullar kapatılmıştır (Sahu, 2018; Viner vd., 2020; Kürtüncü ve Kurt, 2020). Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) ülkemizde virüsün bulaş hızının kesilmesi ve eğitim-öğretimdeki mağduriyetin hafifletilmesi için 16 Mart 2020 tarihi itibarıyla üniversitelerde eğitim ve öğretime üç hafta ara verildiğini açıklamıştır (YÖK, 2020a). Pandemi devamlılığının net olmaması sebebiyle 26 Mart 2020 tarihinde YÖK tarafından 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında yüz yüze ders yapılmayacağı duyurulmuştur. Böylece Türkiye’de uzaktan eğitim gündeme gelmiştir (YÖK, 2020b). Daha sonra üniversitelere bırakılan kararlar ile 2020-2021 güz ve 2020-2021 bahar aylarında da uzaktan eğitime devam edilmiştir.

Staj; teorik ve uygulamalı dersler haricinde, öğrencilerin mesleki bilgi, deneyim, hal ve hareketlerini geliştirmeleri, sektörü tanımaları, iş hayatına uyumlu olabilmeleri, deneyim kazanmaları ve hakiki üretim ve hizmet ortamında yetişmeleri amacıyla işletmelerde yaptıkları mesleki çalışmayı açıklamaktadır (YÖK, 2021). Staj öğrencilere iş hayatını görme, meslekleri ile ilgili tecrübe sahibi olma, mesleki öz güveni artırma ve uygulama ile teorik bilgilerini kıyaslama fırsatı tanır. Her birimin şartları ve donanımı aynı olmadığı için öğrencilerin yaptıkları uygulamalar da tamamen ayrı olabilmektedir (YÖK, 2021). Uzaktan eğitim ile bilgilendirme yapılması, uygulama dersi görmeden staja çıkılması, diğer alanlarda olduğu gibi bu organizasyon kısmında da sıkıntı oluşturmakta ve öğrencinin uygulama becerileri ile gelişiminin gözlenmesi ve takip edilmesini zorlaştırmaktadır. Üniversite eğitiminde, staj yapılacak kurum ve öğrenci arasındaki iletişim önemli olduğu için uzaktan eğitimdeki staj ve saha uygulamalarında farklı engeller olabilmektedir (Kılıç vd., 2017). Bu mevzudaki kısıtlı araştırmalardan birinde uzaktan eğitim öğrencilerinin diyetetik stajlarında uygulama hocalarından yeterli geri dönüş alamadıkları ve elektronik kılavuz ve formlara ulaşmada teknik sorunlar yaşadıkları görülmüştür (Wright, 2007). Literatürde sağlık hizmetlerinin sunumu ile alakalı farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin de salgın sebebiyle kullanılan uzaktan eğitim platformundan hoşnut olmadıkları, dersleri izleme, dinleme ve derslere katılım noktalarında sıkıntı yaşadıkları, derslerin teorik ve uygulama bölümlerini anlamada ve öğrenmede zorluk yaşadıkları, sahada uygulama noktasında kendilerini zayıf hissettikleri belirtilmektedir (Kürtüncü ve Kurt, 2020; Kızıltepe ve Kurtgöz, 2020; Amir vd., 2020; Tay vd., 2021). Uygulama stajlarının niteliği, kişinin iş ve kariyer hedeflerini, hayatla ilgili plan ve amaçlarını direkt olarak etkileyen bir faktördür. Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin kendi alanları ile ilgili çalışma ortamında aldıkları teorik eğitim ve doğrudan hasta/yaralı/kazazede üzerindeki uygulama becerilerini artırmaları konusu oldukça önemli ve hassastır. Staj dönemlerini başarılı bir şekilde tamamlayan öğrenciler öğrendikleri bilgi ve edindikleri becerileri uygulayarak ve yaşayarak hayata geçirme şansı yakalamaktadır. Uzaktan eğitim; bazı alanlarda sıkıntısız kullanılabilir ancak uygulamalı eğitimlerin olduğu, kişilerin yaşamlarına dokunan ilk ve acil yardım programı gibi ciddi öneme sahip bölümlerde uzaktan eğitim yöntemi yetersiz kalmaktadır. Salgın döneminde tamamen uzaktan eğitimle yapılan saha uygulamaları, ‘merkezinde insan olan’ sağlık hizmetlerinin vasfını olumsuz olarak etkileme durumu oldukça

yüksektir. Öğrencilerin uygulamalı derslerde maket, cihaz veya araç-gereçlerle temas ederek teorik bilgilerini pekiştirmeleri mümkündür. Ayrıca yaptıkları mesleki stajlarla da mesleğe karşı olumlu tutum ve davranışlar geliştirerek güdülenmelerini de artırmakta ve teorik bilgilerini pekiştirmektedirler.

Çalışma; öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin düşünceleri ile uzaktan eğitim sonrası yüz yüze gerçekleştirdikleri yaz stajlarının kalite ve verimlilik bakımından incelenmesini ele almaktadır. Acil öncesi sağlık ekibi üyelerinin yetiştirilmesinde, yüz yüze yapılan uygulamalı eğitimlerin bireylerin mesleki yeterliliklerine etkisinin araştırılması amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Tipi

Tanımlayıcı, nicel ve kesitsel tipte bir çalışmadır.

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışma; Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bir üniversitede Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu 2021-2022 eğitim öğretim yılının Güz Dönemi'nde yapılmıştır. Çalışmanın evreni 250 öğrenciyle oluşturulmuştur. Tamamına ulaşılması hedeflenen evrenin, %80,8'ine ulaşarak basit rastgele yöntemi ile 202 öğrenciyle örneklem belirlenmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Çalışma verileri ortalama 8-10 dakika süren yüz yüze anket ve e-posta uygulaması aracılığıyla araştırmacı tarafından toplanmıştır. Yüz yüze ulaşılamayan öğrencilere anket formları, e-posta aracılığıyla iletilmiştir. Öğrencilerin doğru ve net bilgilerle çalışmaya katılmasını sağlamak amacıyla kişilere öncesinde ayrıntılı bilgi verilmiştir. Araştırmada kullanılan anket formu öğrencilerin yüz yüze olmayan eğitim hoşnutluğu, bakım becerileri, uzaktan eğitim sistemi gibi temalar ile ilgili yapılan araştırmalar incelenerek oluşturulmuş özgün bir formdur. Anket formu iki kısımdan meydana gelmektedir. Birinci bölümde öğrencilerin tanıtıcı bilgileri, bilgisayar kullanım seviyeleri ile vakitleri, uzaktan eğitim sistemi ve internete ulaşım ile alakalı sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise Terzi ve arkadaşlarının geliştirdiği beşli likert tipinde hazırlanan 43 soruluk anket bulunmaktadır (Terzi vd., 2020). Kullanılan anket; 308 Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu ön lisans öğrencisi aracılığıyla doldurularak, pandemi ortaya çıktıktan sonra uygulanmaya başlanılan uzaktan eğitim sisteminin yararları ve zararlarının araştırılması amacıyla 2020 yılında oluşturulmuştur. Sorulara; 1 (kesinlikle katılmıyorum), 2 (katılmıyorum), 3 (kararsızım), 4 (katılıyorum), 5 (kesinlikle katılıyorum) şeklinde cevaplar verilmiştir. Güvenilirliğini hesaplamak için bakılan Cronbach Alpha katsayısı 0,894, Kaiser-Mayer-Olkin ölçütü 0,906 olarak sonuçlanmıştır (Terzi vd., 2020). Anket; ders takibi, uzaktan eğitim sistem ve alt yapı, salgın süreci ve uzaktan eğitim sistem yeterliliği, örgün eğitim algısı, uzaktan eğitim algısı ve ders süresi olmak üzere toplam altı boyuttan oluşmaktadır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel metotlar (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Normal dağılıma uygunluk normallik testleri ve basıklık çarpıklık değerleri ile kontrol edilmiştir. Anket puanlarının normal dağılım varsayımı elde ettiği görülmüştür. Bu durumda niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup karşılaştırılması için bağımsız örneklem t testi, ikiden fazla grup karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi, fark olan grupları tespit etmek için Bonferoni testi kullanılmıştır. Ankete ilişkin güvenilirlikler ise Cronbach Alpha ile incelenmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımları incelendiğinde, öğrencilerin %77,7'sinin kadın, %22,3'ünün erkek olduğu görülmektedir (Tablo 1). Araştırmaya katılan öğrencilerin %74,3'ünün uzaktan eğitimle gördükleri konularla stajda karşılaştıkları, %25,2'sinin karşılaşmadıkları görülmektedir. Öğrencilerin %23,3'üne göre uzaktan eğitimin staj uygulaması için yeterli olduğu, %76,7'sine göre yeterli olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin %33,2'sinin uygulamalı derslerde uzaktan eğitimin devam etmesini düşündüğü, %66,8'inin devam etmemesini düşündüğü görülmektedir.

Çalışmada kullanılan anketin Cronbach's Alpha (α) güvenilirlik katsayısı değeri 0,725 bulunmuştur. Anket alt boyutları sırasıyla; ders takibi ($\alpha=0,574$), uzaktan eğitim sistem ve alt yapı ($\alpha=0,757$), salgın süreci ve uzaktan eğitim sistem yeterliliği ($\alpha=0,775$), örgün eğitim algısı ($\alpha=0,788$), uzaktan eğitim algısı ($\alpha=0,862$), ders süresi ($\alpha=0,539$) Cronbach's Alpha (α) güvenilirlik katsayısı değerleri bakılmış olup Tablo 2'de gösterilmiştir. Salgın Sürecinin Eğitime Etkisi puan ortalamaları $3,43\pm 0,39$ olarak bulunmuştur (Tablo 2).

Örneklem büyüklüğü ile ilgili olarak literatürde 50 vaka çok zayıf, 100 zayıf, 200 adil, 300 iyi, 500 çok iyi ve 1000 veya daha fazlası mükemmel olarak belirtilmiştir (IDRE Stats, 2019). Aynı zamanda örneklem yeterliliğinin incelenmesi açısından Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değerine bakılmış ve 0,520 bulunmuştur. Kaiser-Meyer-Olkin testi sonucunda, değer 0.50'den düşük olması halinde faktör analizine devam edilemeyeceği ve KMO için alt sınırın 0,50 olması gerektiği belirtilmiştir (Çokluk ve vd., 2012; Field 2000). Tabachnick ve Fidell de 0,50'inin üzerindeki değerleri kabul edilebilir bulmuşlardır (Catalano, 2018). Hesaplanan Ortaklık Değerleri - HOD (Extraction communalities - h^2) her bir değişkenin ölçek faktörlerinde toplam olarak temsil ettiği varyans düzeyini göstermektedir ve normal olarak 0,50'nin üzerinde olması beklenir (Dewberry, 2004; Şencan ve Fidan, 2020). Yong ve Pearce'e (2013) göre h^2 değeri 0,20'nin altında olan maddeler analizden çıkarılır. Bulgularda bu açıdan bir sorun görülmemiştir. Anket sahibi çalışmada 43 soru yerine 37 soru üzerinden değerlendirme yapmış ve 6 alt boyut belirlemiştir (Terzi vd., 2020). Çalışmada, 43 soru üzerinden değerlendirme yapıldığında 14 alt boyut oluşmuştur ve extraction değerleri 0,664 ile 0,890 aralığında ve cumulative değeri %77,26 olduğu görülmüştür.

Tablo 3'te öğrencilerin programlarına göre, salgın süreci ve uzaktan eğitim sistem yeterliliği, örgün eğitim algısı, uzaktan eğitim algısı ve ders süresi anket alt boyut puanları ile istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Bonferroni posthoc testi sonucuna göre programlar arası karşılaştırmalar yapılmıştır. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan Bonferroni posthoc testi sonucunda; programı ilk ve acil yardım ve tıbbi dokümantasyon ve sekreterlik (TDS) olan öğrencilerin Salgın Sürecinin Eğitime Etkisi anketi puanlarının programı yaşlı bakımı olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Programı fizyoterapi olan öğrencilerin salgın süreci ve uzaktan eğitim sistem yeterliliği alt boyut puanlarının programı TDS olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Programı ilk ve acil yardım, TDS ve fizyoterapi olan öğrencilerin örgün eğitim algısı puanlarının programı yaşlı bakımı olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Programı TDS olan öğrencilerin uzaktan eğitim algısı puanlarının programı ilk ve acil yardım olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Programı optisyenlik olan öğrencilerin ders süresi alt boyut puanlarının programı yaşlı bakımı olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4'e göre; öğrencilerin %21,8'inin kan alma, damar yolu açma, enjeksiyon yapma vb. invaziv veya non-invaziv girişimlerde zorluklar yaşadığı, %31,7'sinin ilaç isimlerini okuma ve anlama, ilaç uygulamalarının doğru doz ve yöntem ile yapılması gibi konularda sıkıntılar yaşadığı görülmektedir.

4. TARTIŞMA

Dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgınından dolayı birçok konuda zorluk yaşandığı gibi Türkiye’de de eğitim öğretimin uzaktan eğitime dönüştürülmesiyle uygulamalı derslerde bir takım sorunlar yaşanmıştır. Özellikle sağlık alanı ile ilgili yükseköğretim bölümlerinde uygulamalı derslerin uzaktan yapılması sahada aktif olarak görev alacak olan ara elemanların yetiştirilmesinde sıkıntılar meydana getirmiştir. Pratik yapmadan yaz stajına çıkan sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencileri için uygulamalı derslerde pratik yapılması oldukça önem arz etmektedir.

Literatür; staj ve uygulamalar konusunun, becerilerin kazandırılmasında hayati bir yere sahip olduğunu, farklı deneyimler sunduğunu ve öğrencilerin mezun olduktan sonra kariyer planları açısından önemli olduğunu göstermektedir (Doğan ve Duyan, 2015).

Anketin geliştirildiği çalışmada (Terzi vd., 2020), Cronbach’s Alpha (α) güvenilirlik katsayısı 0,894 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada da Cronbach’s Alpha (α) değeri 0,725 bulunarak güvenilir bir anket olduğu doğrulanmıştır.

Yapılan bir çalışmada; öğrencilerin çevrimiçi öğrenme ortamına dayalı memnuniyet seviyelerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Demir Öztürk ve Eren, 2021). Evcili ve ark. (2021) öğrencilerin yaklaşık %50’sinin uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin “memnuniyetsizlik” yaşadığını belirlemiştir. Şen ve Kızılcıoğlu (2020) aynı şekilde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun uzaktan eğitim sürecinden memnun olmadıklarını göstermiştir. Terzi ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada (2020) öğrenciler, bilhassa uygulamalı ders ile iş birliği içerisinde ve sağlık kurumunda görülen eğitimlerin daha temelli ve faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmalar; uzaktan eğitimin memnuniyet oluşturduğu ancak uygulamalı eğitimlere ilişkin uzaktan eğitimin memnuniyetsizlik yaşattığını göstermektedir. Çalışmada öğrencilerin %76,7’si uzaktan eğitimin staj için yeterli olmadığını belirtmiştir. Çalışmaya katılan %66,8 öğrenci, uygulamalı derslerde eğitimin uzaktan devam etmesini istememektedir. Bu da yapılan çalışmaları destekler niteliktedir.

Evcili ve arkadaşlarına göre (2021) öğrencilerin önemli bir bölümü; uzaktan eğitimin saha uygulama becerisi kazandırmada etkili olmadığını, el yeteneği isteyen derslerin idrak edilmesi konusunda yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Tıp öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada, katılımcıların %76,5’i uzaktan eğitim sürecinde mesleki uygulamada eksiklik duyduklarını belirtmişlerdir (Karagöz vd., 2020). Çalışmada uygulamalı derslerde uzaktan eğitimin devam etmesi yönünde görüş bildiren öğrencilerin %17,9’u teorik olarak öğrendiklerinin uygulamasını sahada yapamadığı için mesleki özgüveninin olumsuz etkilendiği düşüncesine “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Diğer bir çalışmada, ilk ve acil yardım programında yaz stajı yapan öğrencilerin %99’u yaz stajının zorunlu olması gerektiğini belirtmiştir (Demirağ ve Hintistan, 2019). Çalışma bulguları sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin 94,6’sının yaz stajının zorunlu olması gerektiğine inandığı yönündedir.

Yapılan bir çalışmada öğrenci görüşleri incelenerek üniversite tarafından yürütülen bilgilendirme ve destek çalışmalarına ilişkin olarak bazı öğrencilerin cep telefonlarına daha fazla bilgi mesajı gelme beklentisi olduğundan dolayı olumsuz görüş bildirdikleri belirlenmiştir (Gömleksiz ve Pullu, 2020). Çalışmada üniversite öncesi bilgisayar eğitimi aldınız mı sorusuna %54 oranla öğrenciler hayır cevabını vermiştir ve “uzaktan eğitimle ilgili bilgilendirme çalışmasına katıldınız mı?” sorusuna %79,7 oranıyla öğrenciler katılmadıklarını belirterek daha fazla beklentileri olduklarını göstermişlerdir.

Paramedik programı öğrencilerinin sahada ve 112 ambulans istasyonlarında yaptıkları uygulamalarda yaşadıkları zorlukların değerlendirildiği bir araştırmada, öğrencilerin %10,9’u staj uygulamalarında hasta yakınlarıyla iletişimde sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir (Yenal ve Gültekin, 2019). Çalışmada

staj uygulamasında yaşanan zorluklar konusunda öğrencilerin %10,4' ü hastalarla ve yakınlarıyla olan iletişimde zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Demirağ ve Hintistan'ın (2019) yaptıkları bir çalışmada; öğrencilerin stajdan memnun kalmama nedenleri olarak en fazla yeterli vaka görmeme ve yeterli uygulama yapmama durumunu belirterek uygulamaların artırılması gerektiği vurgulanmıştır. Çalışmada öğrencilerin kan alma, damar yolu açma gibi girişimlerde sıkıntı yaşadıkları belirtilmiş ve uygulamalar konusunda yetersizlik olduğu açıklanarak literatürdeki çalışmalar desteklenmiştir.

Öğrencilerin %73,8'i staj yerini kendi isteği ile belirlemiş ve %73,3'ü ailesinin ikamet ettiği yerde staj yapmıştır. Staj yapılan kurumun ailenin yaşadığı yerde olması öğrencilerin yeme, içme, barınma gibi ihtiyaçlarının sağlanmasında yardımcı olduğu için istenilen bir sonuçtur. Tuygar ve ark. (2016) 'na göre; öğrencilerin büyük çoğunluğu staj yerini kendi isteği ile belirlemiş ve %70,4'ü ailesinin yaşadığı yerde staj yapmıştır. Bu da çalışmanın verilerini desteklemektedir.

Terzi ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada (2020); öğrencilerin %89'u evde izolasyon durumunun toplum sağlığı bakımından faydalı olduğunu ve %83'ü bu süreçte uzaktan eğitim ile derslerin sürdürülmesinin gerekli olduğunu söylemesine karşın, çalışmada bu oranın halk sağlığı açısından önemli olduğunu düşünüyorum maddesine "katılıyorum" diyen %45,0 ve salgın sürecinde derslerin uzaktan devam ettirilmesi gerektiğine "katılıyorum" cevabını veren %12,4 öğrenci olmuştur. Bu oranın daha önce yapılan çalışmadan düşük çıkması, öğrencilerin dersleri yüz yüze işlemek istediklerini, sınıf ortamında yapılan eğitim öğretim hayatlarını özlediklerini ve öğrencilerin salgın sürecine uyum sağladıklarını düşündürmektedir.

Demirağ ve Hintistan (2019)'ın çalışmasında, yaz stajında öğrenciler mesleği yakından tanıdıklarını, pratik yapma fırsatı bulduklarını, özgüven ve cesaret kazandıklarını, iş konusunda deneyim kazandıklarını ifade etmişlerdir. Bir diğer çalışmada; ilk ve acil yardım programı öğrencilerinin, mesleki olarak özgüven ve yüreklilik kazanma (%92,3) bakımından yaptıkları stajın faydalı olduğu ifade edilmiştir (Yenal ve Gültekin, 2019). Çalışmada; öğrencilerin %39,6'sı teorik olarak öğrendiklerinin, sahada uygulamasını yapamıyor olmanın mesleki özgüvenini olumsuz etkilediği düşüncesine "katılıyorum" yanıtını vermiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada öğrencilerin staj uygulamasında uzaktan eğitimde gördükleri konularla karşılaştıkları fakat bunları sahada klinik olarak uygulamakta zorluk yaşadıkları belirtilmiştir. Çalışma bulguları; yüz yüze uygulama yapmadan, yalnızca teorik bilgilerle yaz stajına çıkan öğrencilerin, sahada klinik uygulama konusunda yetersiz ve etkisiz hissettiklerini göstermektedir. Uzaktan eğitimde öğrencilerin; sistemsel bağlantı, aktif olarak derslere katılma, ders veren öğretim elemanlarına geri bildirimde bulunma gibi durumlarda sıkıntılar yaşadıkları ve uzaktan eğitimin etkili olabilmesi için sistemsel iyileştirmenin de önemli olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin önemli bir bölümü yaz stajından memnun kalmasına rağmen yaz stajından ileri seviyede faydalanabilmeleri amacıyla uygulamalı derslerde pratik yapmak istediklerini belirtmiştir. Uygulama yapmadan yaz stajına çıkan öğrenciler sahada aktif görev aldıkları zaman çok sıkıntı yaşadıklarını belirterek uygulamanın önemini vurgulamışlardır. Çalışma bulguları, staj uygulaması yapılmadan önce uygulamalı derslerin yüz yüze olması gerektiği ve pratik kazanmak için her uygulamalı derste materyal kullanmanın önemli olduğunu göstermektedir.

Öneriler;

- Öğrencilerin mevcut uygulamalar ile ilgili görüş ve düşüncelerinin öğrenilmesi, yapılması planlanan düzeltme çalışmalarının etkinliği bakımından gereklidir.

- Öğrencilerin stajlarda karşılaştıkları sorunlar ile ilgili düşünceleri sorgulanmalı, bunlara yönelik çözüm önerileri üretilmeli ve uzaktan eğitimle sürdürülen derslerde pratik yapılmalıdır.
- Teorik dersler çevrimiçi platformlarda olsa dahi, uygulamaların yüz yüze ve bireysel olarak yapılması gerek eğitim etkinliği gerekse öğrencilerin el becerilerinin geliştirilmesi açısından önemlidir.
- Uygulamalı derslerden önce teorik bilgiler verildiği sırada öğrencilerin aksaklık yaşamaması ve eğitimin kalitesinin artırılması için uzaktan eğitim alt yapı sistemi güçlendirilebilir.
- Derslerde materyal kullanımı zenginleştirilerek öğrencilerin donanım, bilgi, beceri ve motivasyonları artırılabilir.
- Karşılaşılabilecek her türlü salgın sürecinde gerekli temizlik önlemleri alınarak, kalabalık olan sınıflar şubelendirilerek veya uygulama günleri ayrı ayrı belirlenip öğrenciler gruplandırılarak uygulamalı dersler yüz yüze yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Amir LR, Tanti I, Maharani DA, Wimardhani YS, Julia V, Sulijaya B, Puspitawati R. (2020). Student perspective of classroom and distance learning during COVID-19 pandemic in the undergraduate dental study program Universitas Indonesia. *BMC Medical Education*, 20(1), 1-8.
- Catalano, A. J. (2018). *Measurements in distance education: a compendium of instruments, scales, and measures of evaluating online learning*. London: Taylor & Francis Ltd
- Çokluk, Ö., Şekercioglu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve Lisrel Uygulamaları*, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara
- Demirağ H, Hintistan S. (2019). İlk ve Acil Yardım Programı Öğrencilerinin Yaz Stajı Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 46-55.
- Demir-Öztürk S, Eren E. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Çevrimiçi Öğrenme Ortamına İlişkin Memnuniyet Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, 4 (2) , 67-84 .
- Dewberry, C. (2004). *Statistical methods for organizational research*. London: Routledge.
- Doğan İ, Duyan V. (2015). Sosyal hizmet öğrencilerinin yaz uygulamasının sosyal hizmet uygulamasının amaçları açısından değerlendirilmesi. *Journal of Society & Social Work*, 26(2), 105-125.
- Evcili F, Güçlü G, Akkoyun S. (2021). Pandemi Döneminde Uzaktan Eğitim: Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Görüşleri ve Önerileri. *Türk Fen ve Sağlık Dergisi (TFSD)*, 2(2), 82-8
- Field, A. (2000). *Discovering Statistics using SPSS for Windows*. London, Thousand Oaks, Sage Publications, New Delhi.
- Gömlüksiz MN, Pullu EK. (2020). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(6), 477-502.
- IDRE Stats. (t.y.). Enstitute for digitel research. Retrieved 11 20, 2019, from Factor Analysis, Spss Annotated Output: <https://stats.idre.ucla.edu/spss/output/factor-analysis/>

- Karagöz N, Ağadayı E, Başer DA. (2020). Bir tıp fakültesi öğrencilerinin pandemide uzaktan eğitim ile ilgili davranışları ve sorunları pandemi sürecinde tıp eğitimi. *Jour Turk Fam Phy*, 11 (4), 149-158. DOI: 10.15511/tjtfp.20.00449.
- Kılıç C, Bayrak M, Karaman S. (2017). Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin staj Uygulama Deneyimlerinin İncelenmesi: Uzaklığın Getirdiği Farklılıklar. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 31 Sayı: 5
- Kızıltepe SK, Kurtgöz A. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 pandemisi sürecinde aldıkları uzaktan eğitime yönelik tutum ve görüşlerinin belirlenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(74), 558-66.
- Kürtüncü M, Kurt A. (2020). COVID-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 66-77.
- Sahu P. (2020). Closure of universities due to coronavirus disease 2019 (COVID-19): Impact on education and mental health of students and academic staff. *Cureus*, 12(4): e7541. <http://doi.org/10.7759/cureus.7541>
- Şen Ö, Kızılcıoğlu G. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin ve akademisyenlerin uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin belirlenmesi. *International Journal of 3D Printing Technologies and Digital Industry*, 4(3), 239-252.
- Şencan, H., & Fidan, Y. (2020). Normality assumption in the exploratory factor analysis with likert scale data and testing its effect on factor extraction. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(1), 640–687. <https://doi.org/10.15295/bmij.v8i1.1395>
- Tay YX, Cai S, Chow HC, Lai C. (2021). The needs and concerns of clinical educators in radiography education in the face of COVID-19 pandemic. *J. Med. Imaging. Radiat. Sci*, 52(1), 3-8.
- Terzi D, Akalın RB, Erdal B. (2020). COVID-19 Salgınının Sağlık Alanındaki Öğrencilerin Eğitimine Etkisi: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Örneği. *Namık Kemal Tıp Dergisi*, 8 (3) , 279-287.
- Tuygar ŞF. (2016). Paramedik Programı Öğrencilerinin Yaz Stajı Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6 (2), 92-100.
- URL: https://ourworldindata.org/covid-vaccinations?country=OWID_WRL (Erişim tarihi: 30.11.2022)
- Viner RM, Russell S.J, Croker H, Packer J, Ward J, Stansfield C, Booy R. (2020). School closure and management practices during coronavirus outbreaks including COVID-19: a rapid systematic review. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4: 397–404 [http://doi.org/10.1016/S2352-4642\(20\)30095-X](http://doi.org/10.1016/S2352-4642(20)30095-X)
- Wright LY. (2007). Comparison of student outcomes in distance learning internships versus traditional dietetic internships. *Graduate Theses and Dissertations*. University of South Florida. 3306903
- Yenal S, Gültekin T. (2019). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Son Sınıf Öğrencilerinin Klinik Uygulamalarda Karşılaştıkları Güçlükler. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 7(1): 58-66.

- Yong, A. G., & Pearce, S. (2013). A Beginner's guide to factor analysis: Focusing on exploratory factor analysis. *Tutorials in Quantitative Methods for Psychology*, 9(2), pp. 79-94.
- YÖK. (2021). Yükseköğretimde Uygulamalı Eğitimler Çerçeve Yönetmeliği. *Resmi Gazete*. (17.06.2021) Sayı: 31514
- Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) (2020a). Basın açıklaması. Available from: https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/coronavirus_bilgilendirme_1.aspx
- Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) (2020b). Koronavirüs (COVID-19) bilgilendirme notu: 1. Available from: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/YKS20ErtelenmesiBasinAçiklamasi.aspx>

Ek 1: Tablolar

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri, Staj Uygulamaları ve Uzaktan Eğitim Bilgi Düzeyleri

	Özellikler (n=202)	n	%
Cinsiyet	Erkek	45	22,3
	Kadın	157	77,7
Program	İlk ve acil yardım	54	26,7
	TDS	45	22,3
	Optisyenlik	44	21,8
	Yaşlı bakımı	37	18,3
	Fizyoterapi	22	10,9
Çalışma Durumu	Memur	8	4,0
	İşçi	5	2,5
	Serbest meslek	4	2,0
	Çalışmıyor	185	91,6
Staj Yeri	Özel hastane	24	11,9
	Kamu hastanesi	87	43,1
	112 istasyon merkezi	39	19,3
	Diğer	52	25,7
Staj Yapılan Kurumun Belirlenmesi	Kendi isteği ile	149	73,8
	Kendi isteği dışında	53	26,2
Staj Yeri Belirlerken Bir Sorun ile Karşılaştınız mı?	Evet	56	27,7
	Hayır	146	72,3
Staj Yeri Ailenizin İkameti Yanında mı?	İkamet ettiğim yerde	148	73,3
	Ailemden ayrı bir yerde	54	26,7
Sizce Yaz Stajı Gerekli mi?	Evet	191	94,6
	Hayır	11	5,4
Yaptığımız Stajdan Memnun Kaldınız mı?	Evet	178	88,1
	Hayır	24	11,9
Mezun Olduktan Sonra Staj Yaptığımız Kurumda Çalışmak İster Misiniz?	Evet	160	79,2
	Hayır	34	16,8
	Zaten orada çalışıyorum	8	4,0
Uzaktan Eğitimle Gördüğünüz Konularla Stajda Karşılaştınız mı?	Evet	150	74,3
	Hayır	51	25,2
Uzaktan Eğitim Staj Uygulaması İçin Yeterli mi?	Evet yeterli	47	23,3
	Hayır, uygulamalar yüz yüze olmalı	155	76,7
Uygulamalı Derslerde Uzaktan Eğitim Devam Etmeli mi?	Evet	67	33,2
	Hayır	135	66,8
Uzaktan Eğitimle İlgili Bilgilendirme Çalışmasına Katıldınız mı?	Evet	39	19,3
	Hayır	161	79,7

Tablo 2. Kullanılan Anket ve Alt Boyutlarının Tanımlayıcı İstatistikleri ile Güvenirlilik Analizi Sonuçları

Anket ve Alt Boyutları	N	Min	Maks	\bar{x}	SS	Cronbach's Alpha
Salgın Sürecinin Eğitime Etkisi	202	1,97	4,43	3,43	0,39	0,725
Ders takibi	202	1,00	5,00	3,72	0,74	0,574
Uzaktan eğitim sistem ve alt yapı	202	1,00	5,00	3,41	0,83	0,757
Salgın süreci ve uzaktan eğitim sistem yeterliliği	202	1,00	5,00	3,62	0,66	0,775
Örgün eğitim algısı	202	1,00	5,00	3,83	0,66	0,788
Uzaktan eğitim algısı	202	1,00	5,00	2,69	0,96	0,862
Ders süresi	202	1,00	5,00	2,66	0,83	0,539

Tablo 3. Salgın Sürecinin Eğitime Etkisi Anketi ve Alt Boyutlarının Programa Göre Karşılaştırılması

Anket ve Alt Boyutları	Program	N	\bar{x}	SS	F	p		
Salgın Sürecinin Eğitime Etkisi	İlk ve acil yardım ¹	54	3,45	0,31	4,160	0,003*		
	TDS ²	45	3,54	0,34				
	Optisyenlik ³	44	3,42	0,45			Posthoc:	1,2>4
	Yaşlı bakımı ⁴	37	3,22	0,45				
	Fizyoterapi ⁵	22	3,49	0,33				
Ders takibi	İlk ve acil yardım	54	3,78	0,66	2,084	0,084		
	TDS	45	3,83	0,66				
	Optisyenlik	44	3,52	0,84				
	Yaşlı bakımı	37	3,59	0,85				
	Fizyoterapi	22	3,97	0,53				
Uzaktan eğitim sistem ve alt yapı	İlk ve acil yardım	54	3,43	0,81	1,535	0,193		
	TDS	45	3,60	0,80				
	Optisyenlik	44	3,46	0,85				
	Yaşlı bakımı	37	3,20	0,93				
	Fizyoterapi	22	3,21	0,72				
Salgın süreci ve uzaktan eğitim sistem yeterliliği	İlk ve acil yardım ¹	54	3,77	0,80	3,681	0,006*		
	TDS ²	45	3,43	0,60				
	Optisyenlik ³	44	3,59	0,62				
	Yaşlı bakımı ⁴	37	3,49	0,47			5>2	
	Fizyoterapi ⁵	22	3,96	0,65				
Örgün eğitim algısı	İlk ve acil yardım ¹	54	3,88	0,57	4,549	0,002*		
	TDS ²	45	4,02	0,52				
	Optisyenlik ³	44	3,83	0,74			Posthoc:	1,2,5>4
	Yaşlı bakımı ⁴	37	3,46	0,66				
	Fizyoterapi ⁵	22	3,96	0,71				
Uzaktan eğitim algısı	İlk ve acil yardım ¹	54	2,49	1,03	3,482	0,009*		
	TDS ²	45	3,12	0,78				
	Optisyenlik ³	44	2,71	0,94			Posthoc:	2>1
	Yaşlı bakımı ⁴	37	2,57	1,01				
	Fizyoterapi ⁵	22	2,45	0,85				
Ders süresi	İlk ve acil yardım ¹	54	2,59	0,76	3,190	0,014*		
	TDS ²	45	2,82	0,80				
	Optisyenlik ³	44	2,93	1,01			Posthoc:	3>4
	Yaşlı bakımı ⁴	37	2,41	0,78				
	Fizyoterapi ⁵	22	2,41	0,55				

*p<0,05

\bar{x} : Ortalama, SS: Standart sapma, Bonferroni posthoc testi değeri: Gruplar arası farklılığın nedenini tespit etmektedir.

Tablo 4. Uzaktan Eğitimle Görülen Konularla Staj Uygulamasında Yaşanılan Zorlukların Dağılımı

	n	%
Kan alma, damar yolu açma, enjeksiyon yapma vb. invaziv veya non-invaziv girişimlerde yaşanan zorluklar	44	21,8
Evrak düzenleme, kontrolünün sağlanması vb. işlemlerde sıkıntılar	28	16,8
Hasta/yaralı transferini sağlayamama	5	7,4
Olay yeri yönetiminde eksiklik	17	18,3
Hasta ve yakınıyla iletişim sorunları	11	10,4
İlaç isimlerini okuma ve anlama, ilaç uygulamalarının doğru doz ve yöntem ile yapılması vb. konularda sıkıntılar	20	31,7
Hasta/yaralı veya yakınına bilgi vermede eksiklik	3	12,4

Ek: 2
Etik Kurul İzin Belgesi

T.C. KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ ETİK KURUL KARARLARI	
Toplantı Tarihi: 31/08/2021	Toplantı Sayısı: 2021/22
Üniversitemiz Etik Kurulu 31.08.2021 tarihinde Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararı almıştır.	
Karar: 4 Üniversitemiz Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğretim elemanı Öğr. Gör. Gülşen KARATAŞ'ın "Birinci Yılım Uzaktan Eğitim ile Tamamlayan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Yüz Yüze Yaz Stajı Uygulamalarına İlişkin Düşünceleri ve Uygulama Becerileri" başlıklı çalışmasının etik açıdan uygun olduğuna, konunun gereği için Rektörlük Makamına arzına;	
Oy birliği ile karar verilmiştir.	
(İmza) Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR Başkan	
(İmza) Doç. Dr. İbrahim EFE Başkan Yardımcısı	(İmza) Prof. Dr. Nazım ŞEKEROĞLU Üye
(İmza) Prof. Dr. Halil ALDEMİR Üye	(İmza) Prof. Dr. M. Fatih KANTER Üye
(İmza) Prof. Dr. Memet KULE Üye	(İmza) Doç. Dr. Cengiz TAŞKIN Üye
(İmza) ASLI GIBİDİR. Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR Başkan	